

Možnosti využití e-knih v knihovnách

Jiří Pavlík

Nejrozšířenější platformou pro půjčování e-knih v knihovnách ČR je eReading.cz. Tato platforma je nyní využívána v 7 krajských a 95 městských a obecních knihovnách. Obsahuje také e-knihy ve slovenštině a na Slovensku ji využívají 3 knihovny. Na eReading.cz je k dispozici přes 5 000 titulů e-knih od více než 150 nakladatelů. Měsíčně zde proběhne 2 000 až 2 500 výpůjček. V letech 2014 až 2017 to bylo přes 28 000 výpůjček. Od roku 2017 je půjčování e-knih u eReading.cz dostupné výhradně pro čtenáře knihoven. Koncoví čtenáři mohou u eReading.cz e-knihy nakupovat. Na konci roku 2018 zde má být k dispozici 9 000 titulů pro půjčování v knihovnách.

Půjčování e-knih od eReading.cz je integrováno do knihovnických systémů. Podporují ho knihovní systémy Aleph, ARL, Verbis/Portaro, Clavius/Carmen, Tritius a Koha/VuFind. Knihovna nastavuje, kolik současných výpůjček čtenář může mít. Například v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně mohou mít čtenáři současně 2 výpůjčky, v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích 4 výpůjčky a v Knihovně Jiřího Mahena v Brně 5 výpůjček. V Královéhradeckém kraji výpůjčky eReading.cz nabízí například Knihovna města Hradce Králové, Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem, Městská knihovna Trutnov nebo Městská knihovna Kostelec nad Orlicí.

Výpůjčka e-knihy je na 31 dní, po vypršení této doby je kniha automaticky vrácena. Čtenář si stejnou e-knihu může půjčit znovu nebo si může půjčit jinou. Po vypůjčení v katalogu si ji čtenář stáhne v aplikaci eReading.cz. Při stažení je potřeba mít připojení k internetu, při čtení již připojení k internetu není nutné. Aplikaci eReading.cz je možné nainstalovat na iPady, iPhony, iPody touch s operačním systémem iOS, tablety nebo chytré telefony se systémem Android. Aplikaci je možné nainstalovat také na několik čteček s elektronickým inkoustem a systémem Android.

Před půjčováním e-knih eReading.cz musí čtenář provést registraci v knihovně a u eReading.cz. V obou případech je nutné uvést stejnou e-mailovou adresu. E-knihy eReading.cz si čtenář může půjčovat ve více knihovnách. V tomto případě je výhodou, pokud knihovna podporuje přihlašování účtem mojeID a čtenář tak ve všech knihovnách může pro přihlášení v OPAC použít stejné přihlašovací jméno a heslo. Přihlašování účtem mojeID podporují například Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, Krajská vědecká knihovna v Liberci, Městská knihovna Tábor nebo Městská knihovna Kutná Hora. Registrace u eReading.cz se provádí online. Registraci online s online platbou registračního poplatku nabízí i Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně. Online registraci s platbou registračního poplatku na účet knihovny, kdy registrace zabere několik dní, ale není nutná fyzická návštěva čtenáře v knihovně, nabízejí Městská knihovna Tábor, Krajská vědecká knihovna v Liberci nebo Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě.

Půjčení e-knihy poskytované eReading.cz je samoobslužné, nezávislé na otevírací době knihovny. Čtenáři si e-knihy mohou půjčovat 24 hodin denně 7 dní v týdnu odkudkoli při připojení na internet. Postup vypůjčení s přihlášením v OPACu, vyhledáním titulu v katalogu, vypůjčením v katalogu a stažením vypůjčené e-knihy v aplikaci eReading.cz popisují návody připravované knihovnami pro jejich čtenáře. Jeden z nejpovedenějších návodů připravila Knihovna Jiřího Mahena v Brně: <http://www.kjm.cz/e-knihy-postup>.

Při vypůjčení zajišťuje zabezpečení e-knihy aplikace eReading.cz. Čtenář nemá přístup k souboru e-knihy, která je

interně ve formátu ePub. Aplikace zajišťuje automatické vrácení e-knihy po vypršení výpůjční doby 31 dní a zabezpečuje, že nedochází k pirátskému šíření e-knihy, které by bylo v rozporu s autorskými právy a poškozovalo by autory a nakladatele.

Přehled knihoven, které nabízejí výpůjčky e-knih na platformě eReading.cz, je uveden na stránce <https://sites.google.com/site/eknihyproknihovny/home/ereading-cz>. Zde je také k dispozici přehled nakladatelů, kteří výpůjčky e-knih u eReading.cz nabízejí, dále informace k aplikacím eReading.cz a podrobnosti ke čtečkám s elektronickým inkoustem, na které lze aplikaci eReading.cz nainstalovat a následně ji používat.

Společné propagaci výpůjček e-knih v knihovnách je věnována facebooková skupina E-knihy v knihovnách: <https://www.facebook.com/groups/1618031385143420/>. Kromě toho knihovny tuto službu propagují na svých webových stránkách, na sociálních sítích Facebook, Twitter, Instagram... K propagaci používají také tištěné materiály, umístěné v prostorách knihoven i mimo ně.

Na stránce Půjčování e-knih v knihovnách v rámci portálu elektronicke-knihy.info Karla Běhounka - <https://www.elektronicke-knihy.info/tritius/index.php> - jsou uvedeny odkazy na několik zajímavých přehledů k výpůjčkám e-knih na platformě eReading.cz. Jednak je to aktuální počet dostupných titulů, dále pak novinky, nejlépe hodnocené tituly podle Databazeknih.cz a přehled titulů s blížícím se koncem expirace licence dostupnosti u eReading.cz. Novinky jsou zpřístupňovány formou facebookové stránky: <https://www.facebook.com/pujcovani.eknih/>.

Náklady na výpůjčku jedné e-knihy od eReading.cz činí pro knihovnu 49 Kč s DPH, případně může být cena výpůjčky nulová, pokud se jedná o titul dostupný u eReading.cz zdarma. Mezi roky 2015 a 2016 došlo k poklesu výpůjček tištěných knih v knihovnách v České republice o 1,8 milionu. Ve stejném období proběhlo v knihovnách v ČR 49,5 tisíce výpůjček e-knih. Jak ukazuje půjčování v knihovnách v Německu, potenciál výpůjček e-knih v knihovnách v ČR je ovšem kolem 2,6 milionu výpůjček ročně; nárůst počtu výpůjček e-knih může tedy více než nahradit pokles počtu výpůjček tištěných knih. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích je připravena vyladěním propagace půjčování e-knih, vhodným nastavením akvizičního rozpočtu, spoluprací na vývoji služby s dodavatelem e-knih a dodavatelem knihovního systému, navyšováním počtu výpůjček e-knih plně kompenzovat pokles počtu výpůjček tištěných knih. Bude velmi zajímavé sledovat, zda se knihovně, která je průkopníkem v oblasti půjčování e-knih, podaří tohoto cíle dosáhnout již v letošním roce.

V nabídce eReading.cz pro půjčování e-knih v knihovnách je především beletrie. Nabídku e-knih pro knihovny od eReading.cz doplňují platformy Flexibooks, Levná knihovna, Pablikado, Publi, EBSCO eBooks, ProQuest Ebook Central, BOOKPORT. Uvedené platformy se zaměřují na odborné tituly, multimediální e-knihy a e-learning a na pokročilou práci s textem jako poznámky, podtrhávání, označování, záložky, citování; umějí nabídnout neomezený přístup k více než 4 000 titulům e-knih v češtině za jeden měsíční nebo roční poplatek; spolu s e-knihami v češtině nabízejí také e-knihy v angličtině; knihovna může e-knihy nakoupit pro trvalý přístup bez poplatku za půjčování. Zabezpečení e-knih na uvedených platformách je zajištěno aplikacemi pro iOS, Android, Windows, MacOS nebo ve webových čtečkách.

EBSCO nově knihovnám nabízí řadu titulů e-knih bez zabezpečení DRM. E-knihy jsou ve formátech ePub a PDF; bez DRM zabezpečení mohou čtenáři e-knihy číst i na populárních čtečkách PocketBook nebo Amazon Kindle. E-knihy od nakladatelství Karolinum na platformě EBSCO eBooks pro své čtenáře zajišťuje Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové.

Kontakt na autora: jiri.pavlik@ruk.cuni.cz